

تبیین جامعه‌شناختی تأثیر شبکه‌های اجتماعی (مجازی) بر

امنیت مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

(مطالعه موردی: شهروندان تهرانی)

بهروز غلامی^۱، علی رحمانی فیروزجاه^۲، علی اصغر عباسی اسفجیر^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۶

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، دوره بیست و پنجم، شماره ۹۷.۲، اسفند ۱۴۰۱

20.1001.1.1735501.1401.25.94.2.7

چکیده

مشارکت سیاسی از مهم‌ترین ارکان نظام‌های سیاسی است در این میان امنیت مشارکت سیاسی نیز از اهمیت فراوانی برخوردار است. شبکه‌های اجتماعی مجازی به علت قدرت بسیج‌کنندگی و تأثیرگذاری بر افکار عمومی می‌توانند امنیت مشارکت سیاسی را تحت تأثیر قرار دهند. در واقع فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان ابزارهای مهم در تهدید نرم محسوب می‌شوند که می‌توانند بر شکاف بین نخبگان و حاکمیت با مردم و جهت‌دهی به افکار عمومی مؤثر باشند. پژوهش حاضر باهدف شناسایی ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران انجام شد. پژوهش حاضر به لحاظ روشی، پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد بالای ۱۸ ساکن شهر تهران بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای و تصادفی بود، حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران بر اساس جمعیت بالای ۱۸ سال هر منطقه مجموعاً ۱۹۱۳ نفر تعیین شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه در طیف لیکرت بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با مدل معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS نیز استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد؛ بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با آگاهی اجتماعی و مطالبه‌گری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. بین آگاهی اجتماعی و مطالبه‌گری با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. نتیجه این که شبکه‌های اجتماعی به علت کارکردهای اطلاع‌رسانی، انتشار انواع اخبار و سرعت انتشار و نیز قابلیت‌هایی نظیر تأثیرگذاری بر افکار عمومی، جهت‌دهی به جریان‌های عمومی جامعه و حساس سازی جامعه نسبت به مسائل مختلف نقش مهمی در آگاهی اجتماعی-سیاسی، امنیت در حوزه مشارکت سیاسی و مطالبات اجتماعی دارند.

واژگان کلیدی:

شبکه‌های اجتماعی مجازی، امنیت مشارکت سیاسی، آگاهی اجتماعی، مطالبه‌گری.

^۱ دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران پست الکترونیک:

Behrouzgholami257@gmail.com

^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول) پست الکترونیک:

Arf1348@gmail.com

^۳ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران پست الکترونیک: Asfajir@hotmail.com

۱- مقدمه و بیان مسأله

۱-۱- مقدمه موضوع

با گذشت ۱۵ سال از فراگیر شدن شبکه‌ی اینترنت می‌توان بیان کرد که در طول ۵ سال گذشته شاهد یک دوره گذار از فضای سنتی مجازی به فضای نوینی هستیم که مبنای اصلی این تحول، تبدیل کاربران اینترنت به اصلی‌ترین تولیدکنندگان محتوا در فضای مجازی است این تحول وب-۲ نام گرفته است که در آن؛ حجم قابل توجهی از محتوا توسط کاربران تولید می‌شود. کاربران در قالب گروه‌های ۲ نفره، چند نفره یا پرتعداد با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و اطلاعات خود را به اشتراک می‌گذارند. بی‌گمان مهم‌ترین مشخصه وب-۲ شکل‌گیری رسانه‌ها یا شبکه‌های اجتماعی است. رسانه‌های اجتماعی، ابزارهای بر خط و بستری هستند که افراد با استفاده از آن‌ها می‌توانند عقاید، بینش‌ها، تجربیات و اطلاعات خود را به‌وسیله آن‌ها منتشر کرده و یا به اشتراک بگذارند و هم‌چنین با سایر کاربران رسانه‌های مزبور ارتباط داشته باشند، انتشار اطلاعات و برقراری ارتباط در این رسانه‌ها می‌تواند به‌صورت متن، عکس، صوت و فیلم و یا ترکیبی از آن‌ها باشد. شبکه‌های اجتماعی مجازی نقش بسیار مهمی در ارائه و اجرای برنامه‌های سیاسی، امنیتی، مذهبی و بسترسازی افکار عمومی برای تأمین امنیت عمومی ایفا می‌کنند که از این جهت حائز اهمیت هستند. اینترنت و در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان ستون فقرات فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در شکل‌گیری این فرایند نوین و ظهور فضاهای جدید اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی نقش اساسی دارند. مسئله نقش این شبکه‌ها بر ثبات سیاسی- امنیتی و الگوی ارتباطات اجتماعی جوامع، تبدیل به دغدغه جدی اغلب کشورها شده است (ایکانی^۱، ۲۰۲۰: ۷۶۸).

۱-۲- بیان مسأله

نظام‌های سیاسی بر پایه اعتماد عمومی و اراده مردم استوار می‌گردند و استمرار و اقتدار آن‌ها وابسته به مشارکت و دخالت مردم است. این مشارکت در قالب‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ از جمله شرکت مردم در انتخابات و همه‌پرسی‌ها و حساسیت نسبت به نوع جریان امور در کشور و میزان دل‌بستگی آن‌ها به‌نظام حاکم بر جامعه و حمایت از آن. در جوامع مدرن این مشارکت در قالب احزاب سیاسی و نهادهای اجتماعی هدایت می‌شود (جهانگیری، ۱۳۹۴: ۱۱). مشارکت سیاسی^۲ فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه در انتخاب

1. Ikani

2. Political Participation

رهبران و شرکت مستقیم و غیرمستقیم در سیاست‌گذاری عمومی است. به بیانی دیگر، مشارکت سیاسی عبارت است از ورود به عرصه و جرگه‌ای که به تحقق یک اراده جمعی منجر شده، یا مانع تحقق آن اراده‌ی جمعی می‌شود. یکی از مهم‌ترین مسائل در بحث مشارکت سیاسی، امنیت این نوع مشارکت است. تأمین امنیت مشارکت سیاسی الزاماً موضوعی سخت‌افزاری نیست بلکه بسیاری از عوامل مؤثر بر امنیت یا عدم امنیت مشارکت سیاسی قالبی نرم‌افزاری دارند (کاسای و ایوکینیا، ۲۰۲۰: ۲۴). هانتینگتون^۱ معتقد است در کشورهایی که آگاهی سیاسی و اجتماعی به‌واسطه آموزش و پرورش، شهری شدن و رسانه‌ها رشد می‌کند بی‌ثباتی اجتماعی-سیاسی رخ می‌دهد چراکه رسانه‌ها و تحصیلات مطالبه‌گری و تقاضای طبقات متوسط برای مشارکت حداکثری را افزایش می‌دهد (امیدی شهرکی و جلال‌پور، ۱۳۹۷: ۲۰)؛ لیکن چون نظام‌های سیاسی کشورهای درحال توسعه ظرفیت جلب مشارکت حداکثری را ندارند با نوعی ناامنی در مشارکت سیاسی مواجه می‌شوند درنهایت یا انقلابی روی می‌دهد یا این‌که حاکمان با کودتای نظامی درصدد حفظ وضعیت موجود هستند (عسگری‌پور، ۱۳۹۵: ۵۴). بر همین اساس باید گفت یکی از ابعاد مهم تحول و دگرگونی در جوامع در راستای گسترش مشارکت و آگاهی اجتماعی-سیاسی و اقتصادی، رسانه‌های جمعی^۲ هستند. فناوری‌های جدید رسانه‌ای با کارکردها، ویژگی‌ها و نقش‌های ویژه‌ای که دارند اثرات غیرقابل‌انکاری بر مفهوم امنیت اجتماعی^۳ گذاشته و تا میزان زیادی در ساخت اجتماعی این نیاز اولیه بشر دخیل هستند (فخرسعادت، ۱۳۹۸: ۲۳). رسانه‌ها از بدو پیدایش خود همواره نقش تأثیرگذاری داشته‌اند و در این میان رادیو، روزنامه، تلویزیون و خبرگزاری‌ها از رسانه‌های دیداری و نوشتاری، کارکرد امنیت‌ساز دارند و در ایجاد امنیت به‌ویژه امنیت مشارکت سیاسی از نقشی مؤثر برخوردارند، اما از سویی ممکن است کارکردی منفی را پیش رو قرار داده و فضای اطلاعاتی جامعه را درخطر بیندازند. شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از وبسایت‌ها هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه جهانی اینترنت قرار گرفته‌اند. این‌گونه سایت‌ها بر مبنای تشکیل اجتماعات آنلاین فعالیت می‌کنند و هرکدام دسته‌ای از کاربران اینترنتی با ویژگی خاصی را گرد هم می‌آورند (مک‌سوینری^۴، ۲۰۲۰: ۴۰). شبکه‌های اجتماعی را گونه‌ای از

1. Kassaye, Ivkina
2. Huntington
3. Mass Media
4. Societal Security
5. McSwiney

رسانه‌های اجتماعی می‌دانند که امکان دستیابی به نحوه جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت عضو صدها شبکه اجتماعی مختلف هستند و بخشی از فعالیت آنلاین روزانه‌شان در این سایت‌ها می‌گذرد (لوپاسیوک-گونزاریک^۱، ۲۰۱۹: ۱۷). شبکه‌های اجتماعی می‌توانند در بسیج افکار عمومی و حضور فیزیکی شهروندان یا طرفداران یک حزب یا گروه در میدان نقش مؤثری داشته باشند به‌ویژه اگر در زمینه انتخابات باشد این شبکه‌ها می‌توانند بر یارگیری و صف‌آرایی گروه‌ها و جناح‌ها تأثیرگذار باشند (بیاواشی، گلیتی، زنو^۲، ۲۰۲۱: ۲۳)؛ اما این فرایند در یک جامعه دموکراتیک بر نظم و امنیت اجتماعی و امنیت مشارکت سیاسی تأثیرات منفی ندارد درحالی‌که در جوامعی که حکومت قالب اقتدارگرا دارد و اغلب در مشارکت سیاسی اجازه ورود احزاب و گروه‌های مختلف را نمی‌دهد شبکه‌های اجتماعی می‌توانند نقش مؤثری در بی‌ثباتی و آسیب به امنیت مشارکت سیاسی دارند (گودرز، نجفعلی و رفیعی، ۱۳۹۷: ۷۳). همچنین باید دقت کرد که در اغلب کشورهایی با حکومت اقتدارگرا یا تک‌حزبی شبکه‌های اجتماعی چون می‌توانند به بیان آزادانه نظرات و عقاید و دیدگاه‌های گروه‌ها و احزاب مختلف و مخالف حکومت بپردازند بنابراین این رسانه‌ها نوعی تهدید به حساب می‌آیند به‌ویژه در انتخابات چنین حکومت‌هایی امنیت انتخابات تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی و کمپین‌های مختلف قرار خواهد گرفت (لی^۳ و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۶۶). شبکه‌های اجتماعی این قابلیت را دارند که به‌نوعی تریبون آزاد و مرکز بیان خواسته‌ها و مطالبات گروه‌های مختلف درآیند این مطالبه‌گری و تقاضا برای مشارکت اگر به‌درستی پاسخ داده نشود امنیت اجتماعی و به‌ویژه امنیت مشارکت سیاسی با خطرات جدی روبرو خواهد نمود. بسیاری از گروه‌ها، احزاب و اصناف که از دایره قدرت به دور هستند و حاکمیت نیز اجازه مشارکت به آن‌ها در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را نمی‌دهد با به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی می‌توانند نسبت به حاکمیت مخالفت خود را ابراز نمایند و از این طریق هواداران خود را بسیج نمایند (باتیستا، سیترو ویسنته^۴، ۲۰۱۹: ۲۹).

در ایران نیز همین وضعیت در یک دهه اخیر و حتی کمی پیش‌تر از آن دیده می‌شود. در حوزه مشارکت سیاسی در هر دوره جامعه ایران با چالش‌های جدیدی مواجه می‌شود؛ شبکه‌های اجتماعی در عرصه‌های مختلف چالش‌های متفاوتی برای جوامع ایجاد کرده‌اند؛

-
1. Lopaciuk-Gonczaryk
  2. Biavaschi, Giu;ietti, Zenou
  3. Li
  4. Batista, Seither, Vicente

در زمان انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸، گسترش «فیس‌بوک» و متعاقباً «توییتر» و برخی شبکه‌های اجتماعی داخلی، فضای انتخابات را به شدت تحت تأثیر خود قرارداد. در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲، «وایبر» به‌عنوان یک شبکه اجتماعی جدید مبتنی بر بستر تلفن همراه بود که تأثیری قابل‌توجه بر تبلیغات انتخاباتی گذاشت، اگرچه این تأثیر به‌طور حتم به‌اندازه تأثیر فیس‌بوک و توییتر، بر انتخابات سال ۱۳۸۸ نبود اما مهم‌ترین تحول در زمان انتخابات سال ۱۳۹۶ رخ داد گسترش بیش‌ازپیش دو شبکه اجتماعی «تلگرام» و «اینستاگرام» بود که اثری انکارناپذیر بر فضای انتخابات کشور گذاشتند. در واقع مساله این است که شبکه‌های اجتماعی در حوزه انتخابات تأثیرگذار بوده‌اند و توان آن را دارند که امنیت در حوزه اجتماعی یا مشارکت سیاسی را به مخاطره اندازد چراکه شبکه‌های اجتماعی توان بسیج افراد و گروه‌ها، سطح مطالبه‌گری و سطح نقادی از حاکمیت را بالا ببرند؛ بنابراین در رویدادهایی نظیر انتخابات فضای شبکه‌های اجتماعی بیشتر به سمت امنیتی شدن پیش می‌رود درحالی‌که این موضوع سبب می‌شود که تعدد تقاضا و مطالبات مردمی بر اساس شرایط روی دهد که در واقع برخی از مطالبات می‌تواند از طریق شبکه‌های اجتماعی ایجاد شود. بنابراین نقش شبکه‌های اجتماعی در امنیت مشارکت سیاسی را بیشتر باید در فضای مشارکت سیاسی در جامعه و ظرفیت‌های حاکمیت برای جلب مشارکت حداکثری دید؛ اما حرکت حاکمیت به سمت فرایندهای دموکراتیک می‌تواند نقش شبکه‌های اجتماعی را به‌عنوان واسطه‌هایی که تسهیل‌گر کنش‌های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی توسعه‌ای هستند ارائه دهد. مجموعاً گسترش شبکه‌های اجتماعی باعث می‌شود تا حاکمیت بیش‌ازپیش خود را تحت فشار پاسخ‌گویی و شفافیت ببیند و اگر نتواند مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف را بالا ببرد باید بیش‌ازپیش نگران امنیت در حوزه‌های مختلف به‌ویژه امنیت در حوزه مشارکت سیاسی و صف‌آرایی گروه‌ها و احزاب سیاسی باشد. امنیت مشارکت سیاسی به‌واقع اشاره به انتخاب شدن و انتخاب کردن با تأمین ابعاد مختلف امنیت افراد در جامعه است؛ از بُعدی دیگر شاخص‌های امنیت مشارکت سیاسی ناظر بر تأمین امنیت عمومی برای رأی دادن و انتخابات تعریف شده است؛ بر همین اساس مشاهده می‌شود زمانی که گروه‌های ذی‌نفوذ یا کشورهای خارجی سعی دارند با تبلیغات کاذب، طرفداری بیش‌ازحد از یک کاندیدا، ارائه اطلاعات نادرست از کاندیداها، تبلیغات سوگیرانه، ایجاد اغتشاش فیزیکی و تبلیغات منفی در رسانه‌های اجتماعی بر مشارکت سیاسی مردم تأثیرگذار باشند نوعی ترس، هراس یا عدم حضور گروه‌ها یا افراد به وجود می‌آید که موجب می‌شود امنیت مشارکت سیاسی به مخاطره بیفتد. پیامد به مخاطره افتادن امنیت مشارکت سیاسی، عدم حضور مردم، بی-

اعتمادی و گسترش گروه‌های فشار در جامعه است. بر همین اساس پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سؤال است که شبکه‌های اجتماعی مجازی چه تأثیری بر امنیت مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران دارند؟

۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

مباحث امنیت و مشارکت سیاسی از جمله مباحث مهمی هستند که امروزه توجه همه دولت‌ها را به خود جلب کرده‌اند. بی‌تردید، یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین عوامل برقراری وفاق، اقتدار و ارتقای ضریب امنیت ملی «مشارکت» در صحنه‌های گوناگون ملی است. مشارکت در واقع، تجلی مشروعیت حاکمیت و ضامن تأمین و ثبات است؛ زیرا مشارکت مردمی می‌تواند به‌مثابه مؤثرترین و مناسب‌ترین پشتوانه برای حلّ و فصل معضلات و بحران‌های سیاسی - اجتماعی و امنیتی مورد استفاده قرار گیرد. حضور گسترده مردم در انتخابات و وجود دیدگاه‌های مختلف می‌تواند راه‌کاری مناسب در راستای توسعه امنیت مشارکت سیاسی باشد که در انتخابات بعد از انقلاب اسلامی نیز همین رویکرد غالب بوده است. طبعاً در جامعه‌ای که حاکمیت اجازه مشارکت فراگیر در حوزه سیاسی را نمی‌دهد فناوری‌های نوینی نظیر شبکه‌های اجتماعی می‌تواند امنیت مشارکت سیاسی را به مخاطره بیندازد در حالی‌که در فرایندهای دموکراتیک شبکه‌ای اجتماعی می‌تواند امنیت بیشتری برای مشارکت سیاسی به ارمغان آورد. با توجه به این‌که در زمینه مورد بحث پژوهش جامعی کمتر صورت گرفته است با انجام پژوهش حاضر ابعاد کاملی از نقش و ابعاد شبکه‌های اجتماعی شناسایی و تبیین می‌شود که این موضوع خلأ پژوهش‌های پیشین در این حوزه را رفع می‌کند از دیگر ضرورت‌های پژوهش حاضر تأکید بر مفهوم "امنیت مشارکت سیاسی" و نقش شبکه‌های اجتماعی در این حوزه است باید دقت کرد که از یک ده گذشته شبکه‌های اجتماعی نظیر فیس‌بوک و اخیراً اینستاگرام نقش مهمی در انتخابات ایران و جلب مشارکت سیاسی داشته‌اند اما این نکته مغفول مانده است که این شبکه‌های به چه نحوی می‌توانند امنیت در مشارکت سیاسی را مخدوش نمایند که با انجام پژوهش حاضر انواع منابع تهدیدکننده در شبکه‌های اجتماعی شامل انواع اخبار جعلی-نادرست، یا کمپین‌سازی‌های مختلف تشریح و تبیین می‌گردد. در شبکه‌های اجتماعی انواع منابع خبری وجود دارد که اساساً اخبار جعلی پخش می‌کنند و به علت عدم شناخت کاربران از این منابع خبری می‌تواند برایشان گمراه‌کننده باشد بنابراین بسیاری از افراد که فاقد دید تحلیلی هستند بیشتر تحت تأثیر اخبار شبکه‌های اجتماعی قرار می‌گیرند باید توجه کرد که اساساً چون شبکه‌های اجتماعی قابلیت‌های متعددی در تعاملات اجتماعی- سیاسی دارند بنابراین به‌نوعی زندگی اغلب ایرانیان در این فضا جاری

و ساری است و اگر نظیر انتخابات نیز به این فضا اضافه می‌شود مساله ابعاد پیچیده‌تری به خود می‌گیرد به‌ویژه زمانی که بسیاری از گروه‌ها خواهان مشارکت حداکثری و ورود به فرایندهای انتخاب شدن هستند لیکن ساختار قدرت اجازه ورود تمامی این گروه‌ها را نمی‌دهد در همین زمینه این گروه‌ها بیکار ننشسته و از ابزارهایی نظیر شبکه‌های اجتماعی حداکثر استفاده بر نفوذ یا تأثیرگذاری بر فرایندهای نظیر انتخابات، ایجاد نارضایتی‌های اجتماعی نظیر (نابرابری‌های اجتماعی، عدم اعتماد از نظر سرمایه و قدرت و منزلت اجتماعی به حکومت مرکزی و کاهش آن‌ها)، اقبال مردم نسبت به ادامه‌دار بودن حکومت‌ها و ادامه پذیرش حکومت از طرف مردم و... را اعمال می‌کنند؛ بنابراین شناسایی نحوه تأثیرگذاری از طریق شبکه‌های اجتماعی، گروه‌های هدف، ارائه گفت‌وگوهای جدید در مشارکت سیاسی، یا حتی تحریم و رویگردانی از انتخابات موضوعات بسیار مهمی هستند که می‌تواند در شبکه‌های اجتماعی به سرعت منتشرشده و نگرش‌ها و کنش‌های اجتماعی - سیاسی مخاطبان را تحت تأثیر قرار دهد همین انتشار سریع و تغییر نگرشی و رفتاری می‌تواند برای حاکمیت تهدیدی جدی تلقی شود از همین روی حاکمیت ایران در چند سال گذشته اقدام به فیلترینگ گسترده شبکه‌های اجتماعی کرده که آزاد بودن آن‌ها را به نفع امنیت ملی نمی‌داند بنابراین ضروری است مسائل شبکه‌های اجتماعی که دارای ابعاد وسیع و پیچیده‌ای است و دارای مصادیق گوناگونی اعم از وجود انواع اخبار و منابع خبری متعدد، تحریک احساسات کاربران با تشویش اذهان عمومی، کمپین‌سازی‌ها با انواع شگردهای اقناع‌سازی از طریق ایجاد کاربران فیک (ربات‌های هوشمند)، توئیت‌های جعلی و... است اشاره نمود که باید گسترده‌تر و شفاف‌تر از قبیل مورد توجه حاکمیت و سیاست‌گذاران کلان بالأخص در حوزه مشارکت سیاسی و امنیت قرار گرفته و بیش‌ازپیش تبیین گردد، زیرا آن قدر توانمند هست که در بستر مشارکت سیاسی تأثیرگذار باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۴-۱-پیشینه

نتایج مرور پیشینه‌های داخلی و خارجی در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱- مرور پیشینه‌های داخلی و خارجی

ردیف	محقق/محققین/سال	عنوان	نتیجه
۱	رجبی و همکاران (۱۴۰۰)	تأثیر محتوای شبکه‌های اجتماعی بر احساس مسئولیت اجتماعی شهروندان	بین محتوای شبکه‌های اجتماعی با احساس مسئولیت اجتماعی و آگاهی اجتماعی شهروندان رابطه وجود دارد.
۲	شجاعی و همکاران (۱۴۰۰)	فرا تحلیل رابطه آگاهی اجتماعی با مشارکت سیاسی	آگاهی اجتماعی در سطح متوسطی می‌تواند با مشارکت سیاسی رابطه داشته باشد.
۳	عیوضی و نوریان (۱۴۰۰)	بررسی روندهای آینده شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن بر امنیت ملی	شبکه‌های ارتباطی جدید معادلات روابط اجتماعی و همه عرصه‌های زندگی و کار را دگرگون ساخته و به دنبال خود حوزه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و مهم‌تر از همه امنیتی را به شدت تحت‌الشعاع قرار داده است.
۴	ناصری زاده (۱۳۹۹)	بررسی رابطه بین میزان حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی با مسائل سیاسی و امنیتی	هرچقدر حضور افراد در شبکه‌های اجتماعی مجازی پررنگ‌تر باشد هویت ملی آن‌ها ضعیف‌تر، میزان رضایت سیاسی آن‌ها کمتر، میزان مطالبات سیاسی آن‌ها بیشتر، میزان تمایل آن‌ها به اعتراض سیاسی بیشتر و احساس امنیت آن‌ها کمتر خواهد بود.
۵	اکبری و همکاران (۱۳۹۹)	فرصت‌ها و تهدیدات شبکه‌های اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران	شبکه‌های اجتماعی به یکی از نیازهای کاربردی جوامع بشری تبدیل شده‌اند و به خاطر ویژگی‌ها و پوشش نیازهای انسان امروزی هرروزه بر تعداد کاربران آن‌ها اضافه می‌شود آزاد بودن از مکان و زمان از مهم‌ترین ویژگی‌های این ابزار است درحالی‌که شکل‌گیری یک منبع اطلاعاتی ارزشمند بارزترین ویژگی آن‌ها هست.

۶	داودی دهقانی (۱۳۹۷)	شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی تهدید نرم با رویکرد انتظامی	کاهش حضور مردم در حوزه‌های تصمیم‌گیری، کاهش اعتماد عمومی، بروز بحران سیاسی، شکاف و بروز اختلال در عوامل یکپارچه ساز اجتماعی می‌تواند ناشی از تهدیدات نرمی نظیر شبکه‌های اجتماعی مجازی باشد.
۷	اسدی فرد (۱۳۹۲)	نقش تهدیدهای نرم شبکه‌های اجتماعی در مأموریت‌های اطلاعاتی و جنایی پلیس	فعالیت کاربران شبکه‌های اجتماعی مانند رفتارهای پرخاشگرانه، آرمان‌خواهی، سازمان‌دهی فعالان سیاسی و شبکه‌سازی در جهت نافرمانی مدنی و آشوب با افزایش حجم مأموریت‌های پلیس رابطه مستقیمی وجود داشته و به‌عبارتی دیگر می‌توان گفت که بخش زیادی از توان نیروها را در واقع خاص به خود اختصاص می‌دهد.
۸	مک‌سوینی (۲۰۲۰)	شبکه‌های اجتماعی و سازمان دیجیتال: احزاب راست افراطی در انتخابات فدرال استرالیا ۲۰۱۹	آگاهی اجتماعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد. شکل‌گیری خرد جمعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد. شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به‌عنوان تهدید در عرصه مشارکت سیاسی و امنیت اجتماعی باشند.
۹	رودیکا و روسکا (۲۰۲۰)	شبکه‌های اجتماعی و پراکندگی مولداویایی‌ها؛ تحرک و مشارکت سیاسی	اغلب مهاجران مولداویایی از شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌رسانی یا به اشتراک-گذاری اطلاعات خود استفاده می‌کردند. شبکه‌های اجتماعی با انتشار اخبار جعلی امنیت مشارکت سیاسی را به مخاطره انداخته بودند.
۱۰	اشنایدر (۲۰۲۰)	امنیت انتخابات: افزایش صداقت در انتخابات با بهبود امنیت سایبری	شبکه‌های اجتماعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد. مشارکت اجتماعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد.
۱۱	تیری (۲۰۲۰)	آیا استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط پارلمان اروپا در مبارزات انتخاباتی ۲۰۱۹ کسری دموکراتیک را کاهش می‌دهد؟	شبکه‌های اجتماعی (مجازی) بر شکل‌گیری خرد جمعی تأثیر مثبت دارد. شکل‌گیری خرد جمعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد.

شبکه‌های اجتماعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد. شکل‌گیری خرد جمعی بر امنیت مشارکت سیاسی تأثیر مثبت دارد.	مکانیزم امنیتی مبتنی بر اعتماد برای تشخیص خوشه کاربران جعلی در شبکه‌های اجتماعی	کاور و دورسی و همکاران (۲۰۱۹)	۱۲

بررسی نتایج پیشینه‌ها نشان داد که شبکه‌های اجتماعی می‌توانند بر رشد آگاهی سیاسی- اجتماعی و افزایش توقعات و مطالبات اجتماعی تأثیرگذار باشد همچنین بر امنیت اجتماعی و امنیت در انتخابات، مشارکت سیاسی تأثیر داشته باشد.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری (چار چوب نظری، مبانی نظری، نظریه‌ها و ...):

- شبکه اجتماعی مجازی

شبکه‌های اجتماعی، محیطی مجازی است که در آن افراد با جایگاه‌های اجتماعی گوناگون، علایق و فعالیت‌های خود را به اشتراک می‌گذارند. کاربران با استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اهداف متعددی را دنبال می‌کنند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به افزایش تماس‌های اجتماعی، مطرح نمودن خود در فضای مجازی و جلب توجه بیشتر اشاره نمود. با بهره‌گیری از امکانات گسترده شبکه‌های اجتماعی به‌طور آنلاین کاربران می‌توانند بایمان ایده‌های خود وگردهم آوری افراد هم‌عقیده گروه‌های سیاسی و اجتماعی متنوعی را در فضای مجازی شکل دهند که چه‌بسا در فضای حقیقی امکان آن وجود نداشت. بی‌شک اگرچه این گروه‌ها در فضای مجازی شکل گرفته و رشد می‌کنند لیکن در واقع می‌توانند تأثیرات شگرفی را در فضای حقیقی جامعه ایجاد نمایند (جایاوردنا، ۲۰۱۷: ۸۱).

- آگاهی اجتماعی

آگاهی به معنای مجموعه داده‌ها، اطلاعات، تصورات، طرز تلقی‌ها، شناخت و معرفتی که هر انسان از خود و دیگران و محیط اطراف، مکاتب مختلف، نظریات علمی، فرهنگ جوامع، رخدادها، وقایع مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و شناخت از روابط پدیده‌های طبیعی و ماوراءالطبیعی دارا هست. آگاهی اجتماعی عبارت است از توانایی درک احساسات دیگران و استفاده از احساسات خود در جهت دستیابی به اهداف. در معنی جامعه‌شناختی آگاهی اجتماعی با آگاهی جمعی قرابت و مترادف است. آگاهی جمعی،

اشاره به فهم مشترک و بین‌الذهانی هنجارها و ارزش‌های عمومی در میان گروهی از مردم دارد (امیدی ارجنکی، ۱۳۹۷: ۱۶).

– مطالبه‌گری

از آنجا که انسان‌ها در جامعه زندگی می‌کنند و این زندگی جمعی برخی حقوق و وظایف را به دنبال دارد، مطالبه‌گری اجتماعی نشان‌دهنده اراده افراد برای دستیابی به خواسته‌ها و حقوق اجتماعی و شهروندی آن‌ها است. این حقوق می‌تواند حقوق قانونی، حقوق شهروندی یا خواسته‌های اجتماعی افراد باشد که تاکنون محقق نشده است. مطالبه‌گری اجتماعی به این معناست که افراد جامعه با تعامل سازنده بتوانند مطالبات واقعی خود را به یک خواست عمومی تبدیل کرده و بدین ترتیب نهادهای مسئول را وادار به واکنش منطقی کنند در واقع مطالبه‌گری اجتماعی فرآیندی است که معلول اراده شهروندان بوده به‌گونه‌ای که خیر عمومی انعکاس منطقی کنشگری اجتماعی باشد. مطالبات اجتماعی کمتر احتمال دارد که در قالب کنشگری فردی محقق شود (میلوناس^۱، ۲۰۲۰: ۱۴).

– امنیت مشارکت سیاسی

شبکه‌های اجتماعی دارای پتانسیل قوی برای ارتقای امنیت اجتماعی و امنیت مشارکت سیاسی هستند؛ لکن به دلیل ضعف معرفتی و نیز شناخت غلط از محیط مزبور و فقدان سیاست‌گذاری منسجم و درازمدت، این شبکه‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای تهدید امنیت ملی محسوب می‌شوند. امنیت در لغت به معنی نداشتن دلهره و دغدغه می‌باشد. از نظر ماهوی امنیت به معنای رهایی از خطر، تهدید آسیب، اضطراب، هراس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین، ضامن است (بهرگز و رودا^۲، ۲۰۱۹: ۱۷۸). همچنین، مشارکت سیاسی، ترکیب وصفی است که دخالت مردم در امور سیاسی یعنی حکومت‌داری را معنا می‌کند. مشارکت سیاسی هرگونه رفتار و عمل فردی است که هدف آن تحت تأثیر قرار دادن سیاست‌گذاری‌های عمومی یا انتخاب رهبران سیاسی و یا اعمال نظر رهبران بر مردم یا به‌طور خلاصه حوزه تصمیم‌گیری و تقاضا در بین مردم و دولت است. امنیت مشارکت سیاسی به نبود آسیب یا تهدید در دخالت مردم در سرنوشت خود و نظارت بر عملکرد حاکمان سیاسی اشاره دارد. در واقع کلیه تهدیدهایی که می‌تواند مشارکت سیاسی مردم بر سرنوشت خود را محدود سازد به‌عنوان عوامل یا عناصر تهدید زا قابل طبقه‌بندی هستند.

1. Mylonas

2. Bohórquez and Rueda

امنیت مشارکت سیاسی ناظر بر احساس آرامش و فضای بدون هراس و نگرانی از انتخاب شدن و انتخاب کردن و فرایندهای مرتبط با آن در عرصه عمومی گفته می‌شود بنابراین کلیه فرایندهایی نظیر شایعه‌سازی، ایجاد هراس جمعی، فرایندهای تحریمی یا تبلیغاتی منفی که در زمینه انتخابات در سطوح مختلف محلی، منطقه‌ای و ملی در کشور ایجاد می‌شود می‌تواند امنیت مشارکت سیاسی را بر هم زند (والنزولا^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۸۰۳).

– تهدید نرم

تهدید نرم به مجموعه‌ای از تهدیدها، خطرات احتمالی و آسیب‌هایی گفته می‌شود که از راه‌های گفتمان‌سازی، تغییر شکل باورها و هنجارها و ارزش‌های جامعه نفوذ می‌کند و ابزارهایی نظیر فضای مجازی در این عرصه پیشگام هستند. در تهدید نرم، هدف افزایش قدرت، هنجارسازی خود و تضعیف قدرت حریف درصحنه است و هدف حریف هم از تهدید نرم در این سطح، اولاً شناسایی نخبگان و رهبران فکری جامعه، ثانیاً ارباب و تأثیرگذاری و جذب آن‌ها می‌باشد. هدف تهدید نرم ایجاد شکاف میان نخبگان سیاسی و فرهنگی و آحاد عمومی جامعه و یا انحراف در افکار نخبگان و خواص و به انحراف کشاندن مردم خواهد بود؛ یعنی می‌خواهند مردم را از یک جماعت همراه تبدیل به جماعتی بی‌تفاوت و مشکوک، معارض و مخالف نمایند و برای رسیدن به این هدف از ابزارهایی مثل تشویق به نافرمانی مدنی استفاده می‌کنند. اینجاست که نقش شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی برجسته می‌شود؛ شبکه‌های اجتماعی با انتشار انواع اخبار جعلی و نادرست، می‌توانند احساسات مردم را به موضوعات غیر مهم تحریک نمایند و موجبات شکاف بین نخبگان و مردم شده و اعتماد به حاکمیت را کاهش دهند؛ بر همین اساس مشاهده می‌شود که امروزه استفاده از ابزارهایی نظیر شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در سیاست‌های کشورها دارد (میلوناس، ۲۰۲۰؛ والنزولا و همکاران، ۲۰۱۹).

– چارچوب نظری

با توجه به این‌که امنیت مشارکت سیاسی جزو مباحث اصلی امنیت سیاسی هستند و در قانون اساسی ج.ا.ا در اصل سوم بند هشتم به آن اشاره شده است. چارچوب نظری پژوهش حاضر بر دیدگاه بوزان قرار دارد. از نظر بوزان، امنیت عبارت است از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی - یعنی احساس ایمنی) و (امنیت ذهنی - یعنی رهایی از تردید) و (اعتماد به دریافت‌های شخصی - یعنی اشاره به تهدیدات خطر و تردید) بسیار مهم بوده و احساس ایمنی ذهنی با اعتماد به دانسته‌های فرد به هیچ‌روی به منزله وجود امنیت

1. Valenzuela

واقعی یا درستی دریافت‌های شخصی نیست. به‌زعم بوزان اکثر تهدیداتی که متوجه افراد است، ناشی از این حقیقت می‌باشد که افراد در محیط انسانی به سر می‌برند و این محیط موجد انواع فشارهای غیرقابل‌اجتناب اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است (مهاجرانی، گلستان و امیری میکال، ۱۳۹۴: ۷۰). بوزان در تئوری خود و رابطه دولت با جامعه در خصوص امنیت دو دیدگاه حداقلی و حداکثری امنیت افراد جامعه در رقابت با همدیگر مهم است و دیدگاه حداقلی را مطرح می‌کند. در دیدگاه حداکثری مجموعه اجزاء و افراد جامعه بزرگ‌تر دارای منافع خاصی است که دولت به دنبال تأمین امنیت برای منافع خاصی حرکت می‌کند؛ بنابراین هیچ‌گونه هماهنگی الزامی بین امنیت فردی و ملی وجود ندارد و ارتباط بین امنیت فردی و ملی به قدری نابرابر است که به‌طور کلی تغییرات اولی موجب ایجاد اثرات فوری و شدید در ثبات دولت نمی‌شود (وانگ^۱ و وو^۲، ۲۰۲۰: ۶۷)؛ و اینکه گرچه امنیت فردی گویای سطح مشخص و مهمی از تحلیل است ولی اصولاً "تابع ساختارهای سیاسی عالی‌تر دولتی و بین‌المللی قرارداد. همچنین امنیت فردی به‌طور مثبت و منفی تحت تأثیر دولت قرار می‌گیرد و زمینه‌های عدم هماهنگی بین امنیت فردی و ملی گویای این تناقض دائمی است. درنهایت اینکه پیگیری امنیت فردی اثرات مختلفی بر امنیت ملی می‌گذارد (صفایی و زارعی، ۱۳۹۸: ۳۵). بر اساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق ذکرشده فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر ارائه می‌شود.

– فرضیه اصلی:

۱- به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

– فرضیه‌های فرعی

۱- به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با آگاهی اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲- به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با مطالبه‌گری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۳- به نظر می‌رسد بین آگاهی اجتماعی با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

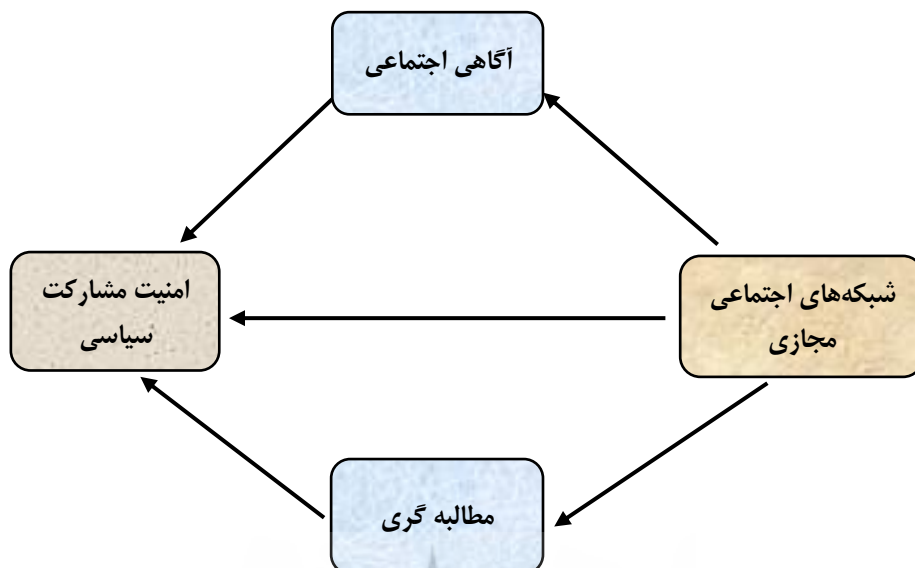
۴- به نظر می‌رسد بین مطالبه‌گری اجتماعی با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۱. Wang

۲. Wu

مدل مفهومی پژوهش

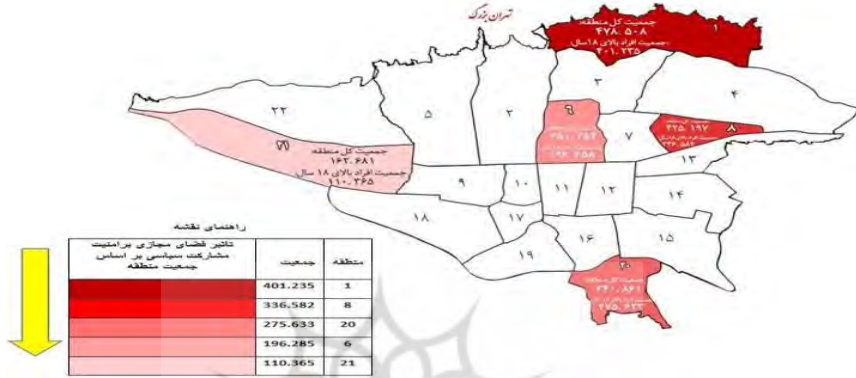

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ روشی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد بالای ۱۸ ساکن شهر تهران بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود بدین‌صورت که ابتدا از کل شهر تهران بر اساس تقسیم‌بندی شهرداری تهران؛ شهر تهران به ۵ پهنه غرب، شرق، مرکز، شمال و جنوب تقسیم‌شده و از ۵ پهنه، ۵ منطقه انتخاب می‌شود در ادامه از هر منطقه ۲ ناحیه و از هر ناحیه ۲ محله و از هر محله ۲ بلوک به‌صورت تصادفی انتخاب می‌شود. سپس در بلوک‌ها مخاطبین به‌صورت اتفاقی مشخص می‌شوند. روش نمونه‌گیری برای انتخاب افراد بالای ۱۸ سال، تصادفی است که در این شیوه افرادی که در هنگام پر کردن پرسشنامه در دسترس باشند به‌صورت تصادفی انتخاب می‌شوند. حجم نمونه مناطق ۱، ۲۰ و ۶ هرکدام ۳۸۳ نفر، مناطق ۸ و ۲۱ هرکدام ۳۸۲ نفر و مجموعاً ۱۹۱۳ نفر به دست آمد؛ که بر اساس نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. پرسشنامه در قالب طیف لیکرت به‌صورت خیلی زیاد (۵)، زیاد (۴)، متوسط (۳)، کم (۲) و خیلی کم (۱) نمره‌گذاری شده بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Smart Pls نسخه سوم استفاده شد. در پژوهش حاضر برای روایی یا اعتبار پرسشنامه از روایی صوری با تأیید ۵ نفر از اساتید بهره‌برده شد که روایی صوری تأیید شد. برای روایی سازه نیز از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد نتایج نشان داد که کلیه گویه‌های تحقیق

دارای بار عاملی بیش از ۰.۵ و سطح معنی داری بزرگ تر از ۱.۹۶ بودند که مطلوب بودند. همچنین از ضریب آلفای کرونباخ برای پایایی ابزار سنجش استفاده شد که نتایج نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای کلیه متغیرها بیشتر از ۰.۷۰ بود که به معنی قابل قبول بودن و پایایی تمامی متغیرها است. روش تجزیه و تحلیل داده ها مدل معادلات ساختاری بود؛ ابتدا به نرمال بودن توزیع داده ها با آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف پرداخته شده، سپس روایی سازه و تحلیل عاملی تاییدی، در ادامه روایی همگرایی، روایی واگرایی و سپس آزمون فرضیه ها در مدل آورده شد

نقشه ۱- جمعیت مناطق نمونه و وضعیت امنیت مشارکت سیاسی

جدول ۲- حجم نمونه به تفکیک جمعیت مناطق

ردیف	پهنه	منطقه انتخابی	جمعیت کل منطقه	جمعیت افراد بالای ۱۸ سال	حجم نمونه (بر اساس فرمول کوکران)
۱	شمال	۱	۴۸۷,۵۰۸	۴۰۱,۲۳۵	۳۸۳
۲	جنوب	۲۰	۳۴۰,۸۶۱	۲۷۵,۶۳۲	۳۸۳
۳	شرق	۸	۴۲۵,۱۹۷	۳۳۶,۵۸۲	۳۸۳
۴	غرب	۲۱	۱۶۲,۶۸۱	۱۱۰,۳۶۵	۳۸۳
۵	مرکز	۶	۲۵۱,۳۸۴	۱۹۶,۲۵۸	۳۸۳
	جمع کل		۱,۱۸۰,۱۲۳	۹۱۹,۲۳۸	۱۹۱۳

منبع: جمعیت مناطق بر اساس آمارنامه سال ۱۳۹۸ است

جدول ۳- نتایج آزمون آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیر	تعداد گویه	ضریب آلفا	نتیجه
۱	شبکه‌های اجتماعی	۱۰	۰.۸۰۱	پایا
۲	آگاهی اجتماعی	۸	۰.۸۲۲	پایا
۳	مطالبه‌گری	۸	۰.۷۹۵	پایا
۴	امنیت مشارکت سیاسی	۸	۰.۸۲۳	پایا

۴- یافته‌های تحقیق

الف- یافته‌های توصیفی

نتایج مربوط به ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان نشان داد؛

- پاسخگویان مرد با ۵۹ درصد و ۱۱۲۵ نفر بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند و پاسخگویان زن نیز با ۴۱ درصد و ۷۸۸ نفر در رده دوم قرار دارند.
- گروه سنی ۳۰-۲۶ سال با ۲۱ درصد و ۳۹۶ بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده است در همین حال گروه‌های سنی ۳۱-۳۵ سال و ۳۶-۴۰ سال هرکدام با ۱۵ درصد و ۲۸۵ نفر قرار دارند. در رده بعدی نیز گروه سنی ۴۱-۴۵ سال ۱۴ درصد و ۲۶۹ و گروه سنی ۲۱-۲۵ سال با ۱۳ درصد و ۲۵۸ نفر قرار دارند. گروه‌های سنی ۴۶-۵۰ سال و بیش از ۵۰ سال نیز هرکدام با ۸ درصد و ۱۵۴ نفر و گروه سنی ۱۸-۲۰ سال نیز با ۶ درصد و ۱۱۲ نفر قرار دارد.
- دقت در یافته‌های مربوط به تحصیلات پاسخگویان نشان داد: دارندگان مدرک کارشناسی با ۲۹ درصد و ۵۵۵ نفر و پاسخگویان با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد با ۲۶ درصد و ۴۸۹ نفر بیشترین تعداد پاسخگویان را دارند. پاسخگویان دیپلمه با ۱۶ درصد و ۳۱۲ نفر و گروه‌های تحصیلاتی کاردانی و پایین‌تر از دیپلم نیز با هرکدام با ۱۲ درصد و ۲۲۸ نفر و درنهایت دکترا و بالاتر نیز با ۵ درصد و ۱۰۱ نفر قرار دارند.
- دقت در یافته‌های مربوط به وضعیت تأهل پاسخگویان نشان داد: ۶۴ درصد از پاسخگویان معادل ۱۲۱۸ نفر مجرد و ۳۶ درصد معادل ۶۹۵ نفر نیز متأهل بودند.
- نگاهی به وضعیت متغیرهای تحقیق نشان داد: همگی متغیرها دارای وضعیت مطلوب و بزرگ‌تر از میانگین نظری پرسشنامه هستند به طوری که شبکه‌های اجتماعی با میانگین

۳۹.۴۵ بیشتر از میانگین نظری (۳۰) است بنابراین شبکه‌های اجتماعی به لحاظ استفاده و تأثیرگذاری در سطح مطلوبی قرار دارند. در همین حال آگاهی اجتماعی و مطالبه‌گری با میانگین‌های به ترتیب ۳۱.۵۴ و ۳۱.۳۶ بزرگ‌تر از میانگین نظری (۲۴) است که نشان می‌دهد سطح آگاهی اجتماعی و مطالبه‌گری در سطح بالایی است. درنهایت امنیت مشارکت اجتماعی با میانگین ۲۸.۴۱ بزرگ‌تر از میانگین نظری (۲۴) است که نشان می‌دهد سطح امنیت مشارکت سیاسی روبه بالاست.

ب- یافته‌های استنباطی

۱- آزمون نرمال بودن داده‌ها

به‌منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف استفاده شد. سطح معنی‌داری آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف برای تمامی متغیرها کمتر از ۰.۰۵ است بنابراین توزیع کلیه متغیرها توزیع غیرنرمال دارند، بنابراین برای مدل معادلات ساختاری و آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزار Smart Pls استفاده شد که هم‌زمان می‌تواند متغیرهای با توزیع نرمال و غیرنرمال را پردازش نماید.

جدول ۴- بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد گویه	مقدار Z	سطح معنی‌داری	نتیجه
شبکه‌های اجتماعی	۱۰	۰.۰۶۳	۰.۰۰۰	توزیع نرمال نیست.
آگاهی اجتماعی	۸	۰.۰۹۶	۰.۰۰۰	توزیع نرمال نیست.
مطالبه‌گری	۸	۰.۰۸۸	۰.۰۰۰	توزیع نرمال نیست.
امنیت مشارکت سیاسی	۸	۰.۰۷۴	۰.۰۰۰	توزیع نرمال نیست.

۲- روایی همگرایی

روایی همگرا^۱ یک وسیله سنجش کمی می‌باشد که میزان همبستگی درونی و همسویی گویه‌های سنجش را نمایش می‌دهد. نتایج مربوط به روایی همگرایی متغیرها در جدول ۵- آمده است.

^۱. Convergent Validity

جدول ۵- شاخص‌ها و مقادیر به‌دست‌آمده برای تعیین روایی همگرایی مقیاس

نام متغیر	Cronbachs Alpha	rho_A2	CR3	AVE4
مطالبه‌گری	0.942	0.942	0.952	0.713
امنیت مشارکت سیاسی	0.905	0.907	0.923	0.601
آگاهی اجتماعی	0.923	0.923	0.937	0.649
شبکه‌های اجتماعی	0.908	0.917	0.924	0.553

اعداد به‌دست‌آمده در جدول ۵- نشان می‌دهد مقدار آلفای کرونباخ و (پایایی ترکیبی) CR برای کلیه متغیرها بالای ۰.۷ و مقدار میانگین واریانس استخراج شده AVE بالای ۰.۵ به‌دست‌آمده است بنابراین کلیه سازه‌ها از روایی همگرایی مناسب برخوردار هستند.

۳- روایی واگرایی

اعتبار واگرا زمانی به وجود می‌آید که طبق نظریه، پیش‌بینی می‌شود دو متغیر با یکدیگر همبستگی کامل نداشته و امتیازاتی که پس از اندازه‌گیری آن‌ها به دست می‌آید نیز به‌صورت تجربی آن را ثابت کند. نتایج مربوط به روایی واگرایی در جدول شماره ۶- آمده است.

جدول ۶- شاخص‌ها و مقادیر به‌دست‌آمده برای تعیین روایی همگرایی مقیاس

نام متغیر	مطالبه‌گری	امنیت مشارکت سیاسی	آگاهی اجتماعی	شبکه‌های اجتماعی
مطالبه‌گری	0.884			
امنیت مشارکت سیاسی	0.871	0.975		
آگاهی اجتماعی	0.823	0.909	0.916	
شبکه‌های اجتماعی	0.778	0.850	0.864	0.894

۱. آلفای کرونباخ= مقدار قابل قبول بالای ۰.۷

۲. ضریب اعتبار = مقدار قابل قبول بالای ۰.۷

۳. Composite Reliability: پایایی ترکیبی (ضریب قابلیت اطمینان ساختاری)= مقدار قابل قبول بالای ۰.۷

۴. Average Variance Extracted (AVE): میانگین واریانس استخراج‌شده= مقدار قابل قبول بالای ۰/۵

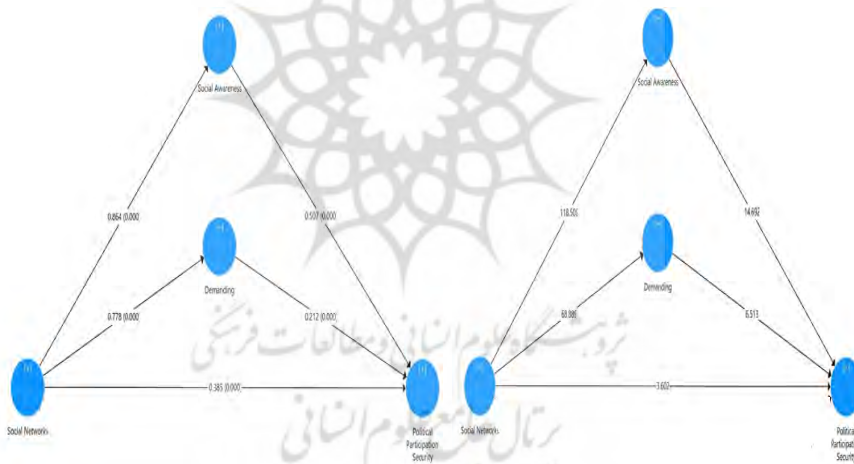

نتایج مربوط به روایی و اگرایی سازه‌ها نیز نشان از تأیید گویه‌ها است بدین‌صورت که اگر تمامی اعداد قطر اصلی از اعداد زیرین و دست راستی خود بیشتر باشند مدل دارای روایی و اگرایی مناسبی است که اعداد قطر اصلی با رنگ مشخص شده‌اند که بیشتر از اعداد دست راستی و زیرین خود هستند.

۴- برازش مدل

در تکنیک حداقل مجذورات جزئی در نرم‌افزار اسمارت پی آل اس به‌طورمعمول از سه شاخص ضریب تعیین R^2 ، شاخص Q^2 و آماره GOF استفاده می‌شود. مهم‌ترین شاخص برازش مدل در تکنیک حداقل مجذورات جزئی، شاخص GOF است. معیار GOF توسط تننهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید. وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰.۱، ۰.۲۵، ۰.۳۶ را به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نموده‌اند. محاسبه مقدار GOF نشان داد که شاخص برازش کلی مدل بزرگ‌تر از ۰.۳۶ است ($GOF=0.412$) بنابراین نشانگر برازش قوی و مناسب الگوی آزمون شده است.

$$GOF = \sqrt{\text{Communalities} + R^2} = \sqrt{0.245 \times 0.745} = 0.412$$

شکل ۱- نتایج مدل معادلات ساختاری فرضیه‌های تحقیق (حالت معنی‌داری) شکل ۲- نتایج مدل معادلات ساختاری فرضیه‌های تحقیق (حالت معنی‌داری)

جدول ۴-۱۱- نتایج آزمون فرضیات

فرضیه	مسیر	r	R2	ضریب استاندارد	P-value	t-value	نتیجه
اصلی	به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.	۰.۳۸۵	۰.۱۴۸	۰.۳۸۵	۰.۰۰۰	۳.۶۰۲	قبول
اول	به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با آگاهی اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.	0.864	۰.۷۶۴	0.864	0.000	۱۱۸.۵۰۹	قبول
دوم	به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با مطالبه‌گری رابطه معنی‌داری وجود دارد.	0.778	۰.۶۰۵	0.778	0.000	۶۸.۸۸۹	قبول
سوم	به نظر می‌رسد بین آگاهی اجتماعی با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.	۰.۵۰۷	۰.۲۵۷	۰.۵۰۷	۰.۰۰۰	14.692	قبول
چهارم	به نظر می‌رسد بین مطالبه‌گری با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.	۰.۲۱۲	۰.۰۴۴	۰.۲۱۲	۰.۰۰۰	6.513	قبول

۵- آزمون فرضیه‌ها

در فرضیه اصلی، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای مسیر اصلی مطلوب و بزرگ‌تر از ۱.۹۶+ است ($t\text{-value}=3.602$) و ضریب مسیر (و همبستگی) نیز مثبت بود (0.385)

β ؛ بنابراین فرضیه اصلی تأیید می‌شود؛ به عبارت بهتر، بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد.

در فرضیه اول، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای مسیر اول مطلوب و بزرگ‌تر از $+1.96$ است ($t\text{-value}=118.509$) و ضریب مسیر (و همبستگی) نیز مثبت بود ($\beta = 0.864$)؛ بنابراین فرضیه اول تأیید می‌شود؛ به عبارت بهتر، بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با آگاهی اجتماعی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد.

در فرضیه دوم، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای مسیر دوم مطلوب و بزرگ‌تر از $+1.96$ است ($t\text{-value}=68.889$) و ضریب مسیر (و همبستگی) نیز مثبت بود ($\beta = 0.778$)؛ بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌شود؛ به عبارت بهتر، بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با مطالبه‌گری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد.

در فرضیه سوم، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای مسیر سوم مطلوب و بزرگ‌تر از $+1.96$ است ($t\text{-value}=14.692$) و ضریب مسیر (و همبستگی) نیز مثبت بود ($\beta = 0.507$)؛ بنابراین فرضیه سوم تأیید می‌شود؛ به عبارت بهتر، بین آگاهی اجتماعی و امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد.

در فرضیه چهارم، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای مسیر چهارم مطلوب و بزرگ‌تر از $+1.96$ است ($t\text{-value}=6.513$) و ضریب مسیر (و همبستگی) نیز مثبت بود ($\beta = 0.212$)؛ بنابراین فرضیه چهارم تأیید می‌شود؛ به عبارت بهتر، بین مطالبه‌گری و امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد.

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

امروزه نظام‌های سیاسی با پیچیدگی روزافزون جوامع به مشارکت سیاسی بیش‌ازپیش نیازمند هستند و امنیت این حوزه حائز اهمیت فراوانی است. شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از وب‌سایت‌ها هستند که در قالب بسیج افکار عمومی و حضور فیزیکی شهروندان یا طرفداران یک حزب یا گروه در میدان نقش مؤثری در امنیت مشارکت سیاسی دارند. فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به‌عنوان تهدید نرم طبقه‌بندی شوند از جمله تهدیدات نرم فضای مجازی می‌توان به؛ تضعیف یا کمرنگ شدن هویت ملی و جایگزینی هویت جهانی به‌جای هویت ملی، گسترش فردگرایی در حوزه باور و رفتار و تضعیف نهاد خانواده، تغییر در نحوه طرح مطالبات اجتماعی از راه‌های غیرقانونی، شکل‌گیری گروه‌های مرجع اجتماعی جدید مخالف با نظام و ترویج عقاید آنان و کاهش

مقبولیت حاکمیت، تولید ناهنجاری‌ها و رفتارهای اجتماعی مخالف با فرهنگ اسلامی ایرانی و تشکیک و تزلزل در ارزش‌ها، باورها و هنجارهای اجتماعی، کاهش مشارکت در انتخابات گوناگون و ایجاد شکاف میان مردم و حاکمیت، قانون‌گریزی در جامعه و دامن زدن به بی‌نظمی، ابهام و تضاد در جامعه و تضعیف مرزهای حاکمیت ملی با خروج اطلاعات و داده‌های عظیم و تحلیل محتوای آن علیه کشور اشاره کرد. پژوهش حاضر با هدف شناسایی ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران انجام شد.

نتیجه آزمون فرضیه اصلی نشان داد؛ بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. این یافته همسو با یافته‌های شجاعی و همکاران (۱۴۰۰) - عیوضی و نوربان (۱۴۰۰) است. باید اشاره کرد که ترامپ در انتخابات ۲۰۱۶ فیسبوک و توئیتر را در پیروزی خود مؤثر می‌دانست، او در حالی پیروز انتخابات شده بود که رقیبش «هیلاری کلینتون» برای تبلیغات خود ترجیح را بر استفاده از روش تبلیغات سنتی دانست. انتخابات در ایران هم خیلی بی‌شباهت با دیگر کشورهای جهان و از جمله امریکا نیست؛ هرچند استفاده از شبکه‌های اجتماعی به‌صورت گسترده با کمی تأخیر در کشور ما آغاز شد، توانست بسیار سریع جای خود را در میان رسانه‌ها باز کند و کم‌کم حتی به فکر جایگزین شدن با آن‌ها هم بیفتد؛ اما در ایران همیشه موضوعات انتخابات و مشارکت سیاسی دارای بار امنیتی قوی است بنابراین در انتخابات سال ۱۳۸۸ مشاهده شد که اغلب ناامنی ایجادشده حاصل کژکارکردها و تأثیرات منفی شبکه‌های اجتماعی و انتشار اخبار جعلی بوده است. بنابراین شبکه‌های اجتماعی مجازی در انتخابات نقش تهدیدآمیز قوی را می‌توانند بازی کنند که برهم‌زدن امنیت عمومی و کاهش اعتماد بین گروه‌ها و طبقات مختلف از تبعات اصلی تحت تأثیر قرار گرفتن این شبکه‌ها است.

نتیجه فرضیه اول نشان داد؛ بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با آگاهی اجتماعی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. این یافته همسو با یافته‌های رجبی و همکاران (۱۴۰۰) - رودیکا و روسکا (۲۰۲۰) است. در جامعه ایران منابع آگاهی اجتماعی متعدد و متنوع است اما در دهه اخیر به‌ویژه قبل از انتخابات سال ۱۳۸۸ نقش شبکه‌های اجتماعی بسیار پررنگ‌تر شده است. بسیاری از شهروندان ایرانی به‌ویژه در شهر تهران منبع اصلی خبر و آگاهی‌شان شبکه‌های اجتماعی است و اغلب ساکنان تهرانی نیز به علت دسترسی به اینترنت و گوشی‌های هوشمند به‌راحتی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند البته با توجه به این‌که آگاهی عمیق اجتماعی مساله‌ای فراتر از کسب اطلاعات از شبکه‌های اجتماعی است و با توجه به این‌که اغلب اطلاعات موجود در شبکه‌های اجتماعی سطحی

است بنابراین یکی از آسیب‌های اجتماعی در حوزه آگاهی اجتماعی، کاهش علاقه و انگیزه به مطالعه و مصرف فرهنگی است که موجب شده ساکنان تهرانی به علت مشغله‌های روزانه و استفاده مستمر از شبکه‌های اجتماعی مطالعه کمتری داشته باشند.

نتیجه آزمون فرضیه دوم نشان داد؛ بین شبکه‌های اجتماعی (مجازی) با مطالبه‌گری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. این یافته همسو با یافته‌های ناصری زاده (۱۳۹۹) است. امروزه شبکه‌های اجتماعی همچون توئیتر و اینستاگرام و در صدر آن‌ها تلگرام، در حکم یکی از مهم‌ترین منابع تولید و انتشار اخبار مطرح می‌شوند. آن‌چنان‌که دیگر کمتر اخباری است که در سطح این شبکه‌ها مطرح شود و نتوان آن را باور نکرد، ولی شبکه‌های اجتماعی در ایران، جدای از نقش اطلاع‌رسانی، نقش مطالبه‌گری را هم به خوبی ایفا می‌کنند. برعکس سه دهه قبل که اغلب مطالبات مردم به خوبی به حکومت منتقل نمی‌شد و همین موضوع به‌علاوه مدیریت ناصحیح منابع کشور باعث شده که بسیاری از مطالبات مردم بر روی هم انباشت شود و هرروز فشار شهروندان بر حاکمان بیشتر شود. در این میان شبکه‌های اجتماعی ایجادکننده مطالبات نیز هستند کاستلز معتقد است؛ فرایندهای دگرگونی اجتماعی که بیشتر با انباشت مطالبه‌گری اجتماعی روی می‌دهد به‌واسطه شبکه‌های اجتماعی، از حوزه روابط اجتماعی و فنی تولید فراتر می‌روند. این فرایندها بر فرهنگ و قدرت نیز عمیقاً تأثیر می‌گذارند.

نتیجه آزمون فرضیه سوم نشان داد؛ بین آگاهی اجتماعی و امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. این یافته همسو با یافته‌های رجبی و همکاران (۱۴۰۰) است. به‌واقع باید گفت زمانی که در بین شهروندان آگاهی اجتماعی وجود داشته باشد سعی خواهند کرد زمینه‌های برقراری امنیت در موضوعاتی نظیر انتخابات را نیز رعایت کنند. آگاهی اجتماعی سبب افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌شود و این مسئولیت‌پذیری نقش مهمی در مشارکت اجتماعی و ورود به حوزه‌هایی نظیر انتخابات و مشارکت در آن دارند درواقع نتایج پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد که سطح آگاهی اجتماعی شهروندان موردتحقیق بالا بوده بنابراین سعی در برقرار امنیت مشارکت سیاسی را دارند. با توجه به این‌که در مشارکت سیاسی خودآگاهی اجتماعی نیز نقش دارد بنابراین جوامعی که دارای سطح بالایی از آگاهی اجتماعی هستند سطح بالایی از مشارکت سیاسی نیز هستند در کنار این مساله باید اشاره کرد چون با ظهور شبکه‌های اجتماعی، سطح آگاهی اجتماعی در بین اقشار مختلف رشد کرده بنابراین شاهد هستیم در جامعه ایران نوعی آگاهی جمعی در حال رشد است که در آن نیازها، تقاضاها و خواسته‌ها اقشار مختلف بروز می‌کند

اما عدم رسیدگی به موقع و برآوردن مطالبات باعث می‌شود که حوزه‌های مختلفی نظیر مشارکت سیاسی و اساساً امنیت آن نیز با خطرات جدی مواجه شود. نتیجه آزمون فرضیه چهارم نشان داد؛ بین مطالبه‌گری و امنیت مشارکت سیاسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. این یافته همسو با یافته‌های مک‌سوینی (۲۰۲۰) است. به‌واقع باید گفت زمانی که امنیت در جامعه مطرح می‌شود تقاضاها و خواسته‌های شهروندان نقش مهمی در تأمین یا عدم تأمین امنیت خواهد داشت. شبکه‌های اجتماعی می‌توانند ابعاد مختلف و حتی غیرحقیقی از مطالبات مردم را ایجاد نمایند که تأثیر منفی بر مشارکت سیاسی و امنیت آن می‌گذارد. برخی از مواقع وجود مطالبات غیرواقعی ایجادشده از شبکه‌های اجتماعی می‌تواند تحریم یا کاهش مشارکت در انتخابات را فراهم آورد؛ این کاهش مشارکت زمینه را برای افراد یا گروه‌های سودجو برای برهم زدن امنیت مشارکت سیاسی فراهم می‌آورد. مطالبه‌گری مراحل دارد که یکی از مراحل ابتدایی آن شناخت معضلات و مشکلات و بیان آن با شیوه اصولی، علمی و صحیح است. مطالبه‌گری فرآیندی است درون‌گفتمانی از سوی آحاد مختلف مردم ایران که با رویکردی وظیفه محور، برای مقابله با خطاها یا بازتولید شرایط بهتر، احقاق حقوق قانونی و شرعی و پیگیری مستمر و پایدار آن‌ها از طریق نظارت بر فعالیتهای مسئولین و نهادها صورت می‌گیرد.

۵-۲- پیشنهادهای منطبق بر یافته‌های تحقیق

- پیشنهاد می‌شود از اعضای محلات یا سازمان‌های غیردولتی فعال در محلات برای برگزاری کلیه انتخابات در سطح محلات شامل انتخابات شورایاری، مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و خبرگان رهبری استفاده شود تا میزان امنیت انتخابات با بهره‌گیری از نیروهای محلی افزایش یابد.
- پیشنهاد می‌شود دولت یا شهرداری مناطق تهران برخی از تسهیلات در زمینه اشتغال برای جوانان را از طریق شبکه‌های اجتماعی در قالب‌های آموزش‌های رایگان کارآفرینی، ارائه ابزارهای کار و سایر ملزومات ارائه دهد تا سطح اعتماد اجتماعی به دولت محلی ارتقاء یابد.
- پیشنهاد می‌شود با کمک وزارت ارشاد مجوزهای مربوط به روزنامه‌های آنلاین در محلات و مناطق برای مشارکت بهتر جوانان در انتخابات، مسائل محلی را سریعاً ارائه دهند و عملکرد این روزنامه‌ها در زمینه انعکاس مسائل و مشکلات محلی در قالب صفحات اینستاگرامی به اطلاع عموم مردم در مناطق و نواحی مربوطه شهرداری برسد.

- پیشنهاد می‌شود با کمک جوانان و همکاری گروه‌های مقاومت بسیج در محلات تشکل‌های حفظ امنیت محلی و نیز پاسخگویی به مسائل و مشکلات محله به‌صورت آنلاین صورت گیرد.

- پیشنهاد می‌شود مجوز تشکل‌های اجتماعی محلی برای حضور جوانان در محله و تمرین مشارکت اجتماعی-سیاسی صادر شود و در قالب بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی نیز مسائل و مشکلات محلی با کمک تشکل‌های اجتماعی-سیاسی جوانان شناسایی و حل شود.

۳-۵ - پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی

پیشنهاد می‌شود ابتدائاً عوامل مؤثر بر میزان و چگونگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین اقشار مختلف شناسایی شود، سپس تأثیر این عوامل بر امنیت اجتماعی و امنیت مشارکت سیاسی مورد بررسی قرار گیرد.

پیشنهاد می‌شود تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت مشارکت سیاسی با نقش میانجی اعتماد اجتماعی به‌صورت طولی یا مقایسه‌ای در بین مناطق شمال و جنوب تهران مورد بررسی و پژوهش قرار گیرند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر با رویکرد کیفی با محوریت تأثیرگذاری شبکه اجتماعی اینستاگرام بر نوع سازمان‌دهی اجتماعی-سیاسی یا کمپین‌سازی سیاسی-اجتماعی مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.

پیشنهاد می‌شود انواع مطالبات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان در مناطق مختلف تهران با روش کیفی و میزان تاثیرپذیری این مطالبات از شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد.

۴-۵ - نوآوری پژوهش

از نوآوری‌های پژوهش حاضر شناخت ابعاد، کارکردها و کژکارکردهای شبکه‌های اجتماعی مجازی است همچنین شناسایی انواع تهدیدهای نرمی است که با شبکه‌های اجتماعی مجازی ایجاد می‌شود. از دیگر نوآوری‌های پژوهش حاضر شناخت میزان تأثیرپذیری مطالبات اجتماعی-سیاسی و اقتصادی و نیز آگاهی اجتماعی متأثر از شبکه‌های اجتماعی است. همچنین انجام پژوهش حاضر کمک کرد تا تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت مشارکت سیاسی (در ابعاد منفی و مثبت) آن شناسایی گردد که از نوآوری‌های آن است.

– قدردانی

از معاونت پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل که زمینه انجام پژوهش را فراهم نمودند و نیز مسئولین و کارکنان این دانشگاه کمال تشکر و قدردانی را دارم. این مقاله استخراج شده از رساله دکتری با عنوان تبیین جامعه‌شناختی تأثیر شبکه‌های اجتماعی (مجازی) بر امنیت جمهوری اسلامی ایران در رشته جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی بابل می‌باشد.

۶- منابع**۶-۱- منابع فارسی**

۱. اسدی فرد، محمد؛ هندیانی، عبدالله؛ درویشی، صیاد (۱۳۹۲). نقش تهدیدهای نرم شبکه‌های اجتماعی در مأموریت‌های اطلاعاتی و جنایی پلیس. نشریه: پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۸ (۳): ۹۳-۱۱۲.
۲. اکبری، اسحاق و اکبری، احسان و موسوی، سیدسعید و فارسی، محمد (۱۳۹۹). فرصت‌ها و تهدیدات شبکه‌های اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران، کنفرانس بین‌المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام، کرج.
۳. امیدی شهرکی، مجید و جلال پور، شیوا (۱۳۹۷). بررسی و ارزیابی نقش احزاب در میزان توسعه‌یافتگی سیاسی (مطالعه موردی تاریخ معاصر ایران)، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی - اجتماعی، خوی.
۴. جهانگیری، مسعود (۱۳۹۴). توسعه سیاسی و موانع آن در ایران و کشورهای خاورمیانه، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، تهران.
۵. داودی دهقانی، ابراهیم، (۱۳۹۷). شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی تهدید نرم با رویکرد انتظامی. فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، دوره: ۲۰، شماره: ۳.
۶. رجبی، روشنک و هاشمی، شهناز (۱۴۰۰). تأثیر محتوای شبکه‌های اجتماعی بر احساس مسئولیت اجتماعی شهروندان، نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.
۷. شجاعی، حسن و فرهادی، صادق و کیانی، سارا (۱۴۰۰). فراتحلیل رابطه آگاهی اجتماعی با مشارکت سیاسی، نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.

۸. صفایی، صفی اله و زارعی مرام، محمدحسین (۱۳۹۸). بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان دانشگاه پیام نور همدان، سومین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اجتماعی، تهران.
۹. عسکری پور، حبیب (۱۳۹۵). گفتمان دولت یازدهم و توسعه سیاسی در ایران با تأکید بر گفتمان سیاست خارجی در فرایند توافق هسته‌ای با استفاده از نظریه لاکلا - موف، نخستین کنگره بین‌المللی جامع علوم سیاسی ایران.
۱۰. عیوضی، محمدرحیم و نوریان، احمد (۱۴۰۰). بررسی روندهای آینده شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن بر امنیت ملی. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، دوره: ۵، شماره: ۱۷.
۱۱. فخرسعادت، زهره (۱۳۹۸). نقش شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان تهدیدی نوپدید بر تضعیف بنیان خانواده و امنیت عمومی، دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی، اردبیل.
۱۲. قطب، آیداسادات و خاکپور، امین (۱۳۹۵). تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت زنان در فضاهای شهری نمونه موردی: محله چیدر تهران، همایش بین‌المللی زنان و زندگی شهری، تهران.
۱۳. گودرزی، رؤیا و نجفعلی نسب، معزز و رفیعی، رضا (۱۳۹۷). بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر توسعه‌ی امنیت فرهنگی و اجتماعی شهر تهران (منطقه هجده)، چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران.
۱۴. مهاجرانی، علی‌اصغر و گلستان، زهرا و امیری میکال، صدیقه (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر امنیت و احساس امنیت اجتماعی زنان، دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، مشهد.
۱۵. ناصری زاده، سیدعلی (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین میزان حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی با مسائل سیاسی و امنیتی، دومین همایش ملی امنیت اقتدار و پیشرفت، تهران.

۶-۲- منابع انگلیسی

- Batista, Catia. Seither, Julia. Vicente, Pedro C. (2019). Do migrant social networks shape political attitudes and behavior at home? World Development, Volume 117, 2019, Pages 328-343, ISSN 0305-750X, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.01.019>.
- Biavaschi, Costanza and Giulietti, Corrado and Zenou, Yves (2021). Social Networks and (Political) Assimilation in the Age of Mass Migration (May 22, 2021). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3851123> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3851123>
- Bohórquez, G. y Rueda, O. (2019). JYouth and political participation in Colombia's east: the role of social networks and the mass media. Revista de la Facultad de Derecho y Ciencias Políticas, 49 (130), pp. 175-201. doi: <http://dx.doi.org/10.18566/rfdcp.v49n130.a08>

4. Ikani, Nikki (2020) European foreign policy in times of crisis: a political development lens, *Journal of European Integration*, 42:5, 767-782, DOI: 10.1080/07036337.2020.1792467.
5. Kassaye Nigusie W.M. Ivkina N.V. (2020). Features of the Political Development of Africa in the Postcolonial Period // *Vestnik RUDN. International Relations*. - 2020. - Vol. 20. - N. 1. - P. 22-38. doi: 10.22363/2313-0660-2020-20-1-22-38
6. Kaur D. Uslu S. Durresi A. (2019) Trust-Based Security Mechanism for Detecting Clusters of Fake Users in Social Networks. In: Barolli L. Takizawa M. Xhafa F. Enokido T. (eds) *Web, Artificial Intelligence and Network Applications. WAINA 2019. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 927.
7. Li B, Fu X, Yue K, Liu L, Liu L and Feng Y. (2020). PoW-Based Sybil Attack Resistant Model for P2P Reputation Systems Blockchain and Trustworthy Systems. 10.1007/978-981-15-9213-3_13, (166-177),
8. Łopaciuk-Gonczaryk, Beata. (2019). "Does Participation in Social Networks Foster Trust and Respect for Other People—Evidence from Poland" *Sustainability* 11, no. 6: 1733. <https://doi.org/10.3390/su11061733>.
9. McSwiney, Jordan (2020) Social networks and digital organization: far right parties at the 2019 Australian federal election, *Information, Communication & Society*, DOI: 10.1080/1369118X.2020.1757132.
10. Mylonas, Harris. (۲۰۲۰). Greece: Political Developments and Data in ۲۰۱۹. *European Journal of Political Research Political Data Yearbook*. ۵۹. ۱-۱۴. ۲۰۴۷-۸۸۵۲ ۱۲۲۹۹/۱۰ ۱۳۱
11. Rodica, Ciobanu, and Rosca Mariana. (2020). "Moldovan diaspora's Social Networks: Political Mobilization and Participation". *Central and Eastern European EDem and EGov Days* 338 (July):323-34. <https://doi.org/10.24989/ocg.338.26>.
12. Schneider M.K. (2020) Election Security: Increasing Election Integrity by Improving Cyber security. In: Brown M. Hale K. King B. (eds) *The Future of Election Administration. Elections, Voting, Technology*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-14947-5_14.
13. Thiry, L. (2020). Does the use of social networks by the European Parliament during the 2019 election campaign decrease the democratic deficit? (Unpublished master's thesis). Université de Liège, Liège, Belgique. Retrieved from <https://matheo.uliege.be/handle/2268.2/10844>.
14. Valenzuela, Sebastián. Daniel Halpern, James E. Katz & Juan Pablo Miranda (2019). The Paradox of Participation versus Misinformation: Social Media, Political Engagement, and the Spread of Misinformation, *Digital Journalism*, And 7:6, 802-823, DOI: 10.1080/21670811.2019.1623701.
15. Wang Hong-Jiao and Wu Chi-Hua (2020). Research and Design for Hotel Security Experience for Women Traveling Alone. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*.

